

ויש לומר שזה נרמז גם בל' הש"ס "דעתאי עלייהו" (ב"ב ח, ב) והיינו שהדעת של הרב אף לאחרי כמה שנים הנה רק בחשבו על תלמידיו פעל עליהם (וכמו שנת' בלקו"ש ח"ה עמ' 376).

ויובן זה ע"פ מה שנתבאר שהקשר של רבי וחסיד הוא (גם) בדרגת יחידה שבנפש, שהיא למעלה מהגבלות דזמן ומקום, וא"כ מובן שזהו קשר נפשי, שאינו נופל תחת השינויים דזמן ומקום.

גירסת אדה"ז והגר"א בהגש"פ

הרב איסר זלמן ווייסברג
טורונטו, קנדה

ב'הגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים' פסקא ויעבידו גו' וימררו גו' (שמות א, יג-יד), כתב רבינו שהפסוק השני (פסוק יד) לא נמצא בשום הגדה, אבל "בספרי הנדפס עם פי' המלבי"ם נדפסה גם ההגדה ובה הפסוק וימררו, אבל איני יודע מי הוא המצווה לעשות זה".

ולא זכיתי להבין דבריו הק', דהרי המלבי"ם הוציא לאור פירושו בחייו (הפי' על תו"כ וספר ויקרא י"ל בשנת כת"ר, וזמן מה לאח"ז הו"ל הפי' על הספרי ובמדבר דברים, כמפורט בהקדמה להוצאת פרדס, ירושלים תשט"ז). ובפשטות הי' הוא המסדר לדפוס והוא המצווה להדפיסו. ועוד הרי בדברי המלבי"ם גופא בפירושו על הספרי מפורש שהוא גורס הפסוק השני בספרי, ובע"כ שנעשה ע"פ דעתו והסכמתו.

ובאמת שנוסח הספרי הנדפס בחומש המלבי"ם היא נוסח הגר"א שי"ל לראשונה בשנת תרכ"ו בוילנא ע"י הר"ש לוריא. (לאחרונה נדפס נוסח הגר"א בספרי עם פי' עמק הנצי"ב עפ"י הצעת הגרי"ז מבריסק כמפורט בהקדמה שם).

וקצת פלא הדבר שכבר יצאו לאור כמה הגדות עם ליקוטי פירושים מהגר"א ולא ציינו שלפי הגר"א צריך לגרוס גם פסוק יד הנ"ל (אבל בהגדת הגר"א ותלמידיו שנערך ע"י הר"נ פעפער - עם כי בהוצאת תשנ"ב לא שם לב לזה - תיקן את זה בהוצאת תשנ"ט והעיר שלפי גירסת הגר"א בספרי צריך לגרוס הפסוק השני). ושאלתי אצל נכדי הגרי"ז האם

אמנם נהגו בביתו להוסיף פסוק זה, ואמרו שאין אומרים. ואני תמה כיון שאין בזה שום שאלה של הפסק וכיו"ב למה לא יחזיקו בנוסח הגר"א? ומוסיף רבינו שם: "ודברי האמרי שפר בפסקא זו צע"ג ולכאו' גם סותר דברי עצמו".

והנה הנצי"ב באמרי שפר פי' דכוונת בעל ההגדה לפרש דלא נימא דעבודה קשה האמור בפרשת ארמי עובד אבי היינו משום דמסרו עבודת נשים לאנשים, דמלאכה זו אינו קשה בעצם כ"א דקשה להם מחמת שלא הורגלו בה. ולכן הביא קרא "ויעבדו . . . בפרך". והיינו דבעל ההגדה ס"ל כדעת רב שמואל בר נחמני בסוטה (יא, ב) דפרך ר"ל "בפריכה [בשברון גוף ומתנים וחזקה. רש"י] - ולא כדעת ר"א שם דהיינו בפה רך - דהיינו מלאכה קשה בעצם.

ולא הבנתי מה קשה לו לרבינו בפירוש זה, דאם כי ודאי צ"ע דלפ"ז הרי פשוט דהי' לו לבעל ההגדה להביא הפסוק השני, כיון דלכו"ע פסוק זה ר"ל פריכת הגוף כמפורש בגמ' שם, מ"מ קושיא זו על אי הבאת הפסוק השני היא קושיא אחרת לגמרי, ולא בא הנצי"ב לתרץ קושיא זו, כ"א לפרש מה בא הלשון "בפרך" להוסיף על לשון "עבודה קשה", וקושיא זו שפיר תירצו כנ"ל, וגם מהו כוונת רבינו ש"סותר דברי עצמו"?

ושמעתי לפרש כוונת רבינו, דהנצי"ב בא להוכיח מדעת רשב"נ ד"בפרך" היינו "בפריכה" דלא תימא דהיינו מלאכת נשים לאנשים, דהיא אינה מלאכה קשה בעצם, משא"כ בפריכה היינו מלאכה קשה בעצם. וזה תימה שהרי רשב"נ עצמו הוא זה שלמד בגמ' שם מהמשך הפסוק "את כל עבודתם גו' בפרך" שהיו מחליפין מלאכת נשים לאנשים, ומסיימת הגמ' "ולמ"ד נמי התם בפה רך הכא ודאי בפריכה", והיינו שמהתיבה בפרך - בפריכה למדו שהיו מחליפין מלאכת אנשים ונשים, וזו היא הפריכה האמיתית.

ולענ"ד אינו מתקבל שזהו קושית רבינו, כי לגירסת רש"י הלימוד "שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים" היא מתיבת "עבודה קשה" ולא מ"בפרך". ולהמהרש"א הדרשה נסמך על "עבודתם", לשון רבים. וגם להסוברים שהלימוד הוא מ"בפרך", הרי כבר טרחו בזה מאד מהו היסוד לפירוש זה, עי' ב'תורה תמימה', ובארוכה בתו"ש אות קמז. וא"כ ודאי יתכן דבעל ההגדה ס"ל כרשב"נ בחדא, ופליג עלי' בחדא. דהיינו שהוא

ס"ל ד"בפרך הראשון" היינו בפריכה ממש ולא ב"פה רך". וגם "בפרך" השני מפרשו בפריכת הגוף או באופן אחר, ולא "שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים", דהרי שתי הדרשות אינם תלויות זב"ז כלל. וא"כ הלשון "צע"ג" של רבינו אינו הולם פירוש הנ"ל לענ"ד. וצ"ע א"כ מהו תמיהת רבינו על הנצי"ב.

אכיש – אחיו של גלית?

הרב יוסף שמחה גינזבורג
 רב אזורי - עומר, אה"ק

בתהילים 'אהל יוסף יצחק' מופיע הקדמה לפני כו"כ פרקים. לכאורה אחראי לו נכד השל"ה, שהדפיס זאת (לראשונה?) בסידור השל"ה בשעתו. אמנם לע"ע לא מצאתי שהרבי הזכיר הקדמות אלו בשיחותיו.

לפני פרק נו, נכתב שם: "זה המזמור אמר [דוד המלך ע"ה], כשהיה אצל אכיש אחיו של גלית..."

וצ"ע מהו המקור לכך שאכיש מלך גת היה אחיו של גלית, דבמס' סוטה (מב, ב) נמנו ד' בני הרפה (אחות רות), סף ומדון גלית וישבי, ולא נמנה אכיש בהם. ובמדרש שוחר טוב (לד, א) איתא, שאחיו של גלית היה שומר ראשו של המלך אכיש (ובהמשך כתוב: "כיוון שראו אותו - היה גיסו בא ברגליו", עיי"ש. ואולי הכוונה שהשומר היה גיסו של המלך, ולכן נקרא בהשאלה "אחיו של גלית", כלומר קרובו ומבקש נקמת דמו)*.

(* בכלל הלשון שם מבולבל במקצת, שכותב "כשהיה אצל אכיש אחיו של גלית, ומבקשים אותו להרגו", ולא נתבאר מי הם המבקשים, דאם המדובר הוא אודות אכיש עצמו, הול"ל והיה מבקש בלשון יחיד. וע"כ יותר מסתבר לומר שמ"ש "והיה אצל אכיש אחיו של גלית", היינו כאילו כותב "והיו אחיו של גלית אצל אכיש ומבקשים להרגו", וכך גם מובן מ"ש ומבקשים להרגו, וליתא לקושייתו. (אמנם, אף שזהו האופן בו צריך לשנות הכי פחות, מ"מ קשה לומר ש"כשהיה" לא הולך על דוד עצמו. ולכן נ"ל באו"א קצת, דהיינו "כשהיה [דוד] אצל אכיש מלך גת, והיו אחיו של גלית (או בל' יחיד ע"פ השוח"ט, או ל' רבים ע"פ היל"ש), ומבקשים כו" וק"ל. המערכת.